

Yaşayan Kültürel Miras: Sermayelendirme ve Değerleme¹

Erol GÜLÜM²

ÖZ

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren ana hatları belirginleşen yeni iktisadi düzende ayakta kalabilmenin yollarından birinin de boş zaman, kültürel özgünlükler ve ekonomik yaratıcılık temelli üretimden geçtiğini keşfeden toplumlar, kültürel miras ekolojilerinden de bir kaynak olarak sürdürülebilir biçimlerde nasıl yararlanabilecekleriyle yakından ilgilenmeye başlamıştır. Böylece kültürel miras unsurlarının hem yenilik, teknoloji, hız, ilerleme ve gelecek kavramlarıyla ilişkilendirilen modernleşme projesini yavaşlattığını hem de bağlamında korunması, muhafazası ve gelecek nesillere aktarımı için sarf edilen kaynaklar (zaman, iş gücü ve para) bakımından önemli bir gider alanı olduğunu savlayan yaklaşımlar da tedricen tedavülden kalkmıştır. Bunların yerine kültürel mirasın yöresel, bölgesel ve ulusal ekonomilere katkı sağlama potansiyelini edimselleştirici politikalar ikame edilmiş ve bu konuda görece kısa sürede geniş bir literatür dâhi oluşturulmuştur. Bu gelişmelere rağmen yaşayan mirasın ekonomik değere nasıl tahvil edilebileceğiyle ilgili pratik metodolojilerin, modellerin ve stratejilerin geliştirilmesi ve uygulanması hususlarında ise henüz yeterince yol katedilebilmiş değildir. Kültürel miras yönetimiyle de doğrudan alakalı olan bu eksikliğin giderilmesi amacıyla son birkaç yıldır Pierre Bourdieu'nun yeniden içeriklendirdiği sermaye teorisinin yaşayan mirasın ekonomik sermayeye çevrimine nasıl katkı sağlayabileceği sorgulanmaktadır. Kültürel mirası, sermaye teorisi özelinde yorumlayan bu güncel perspektif, somut veya somut olmayan kültürel kaynakların ekonomik değere tahvilinde ise değerlendirme pratiklerinden yararlanmaktadır. İşte mirasbilim alanındaki bu güncel yönelime katkı sağlamayı amaçlayan ve Bourdieu'nun sermaye teorisinin bir merceği gibi kullanılacağı bu çalışmada da önce yaşayan mirasın özüne yaklaşarak (zoom in) bir kültürel sermaye formu olduğu gösterilecek,

¹Bu çalışma, TÜBİTAK'ın 2219/Yurt Dışı Doktora Sonrası Araştırma Burs Programı desteğiyle yürütülen araştırma projesi kapsamında üretilmiştir.

²Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bilecik/Türkiye
E-Posta: erol.gulum@bilecik.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7314-0555. DOI: 10.32704/erdem.2022.83.091
Makale Gönderim Tarihi: 07.04.2022 *Makale Kabul Tarihi: 09.09.2022 * (Araştırma Mk.)

sonra uzaklaşarak (zoom out) bu sermaye formunun küresel miras endüstrisi, pazarı, piyasası ve ekonomisi alanında uluslararası aktörler arasında süren güç oyunlarındaki rolü ve etkisi hakkında değerlendirmeler yapılacaktır. Bir sonraki bölümde ise kültürel değerlendirme sürecinin temel aşamalarına, uygulamalı halkbilimi kapsamında sıkça tartışılan geleneksel kültüre yönelik yaygın ticarileştirme stratejilerine ve yaşayan kültürel mirasın değerlemesi açısından da kritik bir önem arz eden yaratıcılık temelli kültür politikalarına değinilecektir. Son olarak kültürel yaratıcı endüstrilerin yaşayan mirasın değerlemesine, korunmasına ve sürdürülebilirliğine ne şekilde katkı sağladığına dair çözümlenmelere yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel sermaye, değerlendirme, kültürel kaynak yönetimi, kültürel ve yaratıcı endüstriler, kültürel politikalar

Living Cultural Heritage: Capitalization and Valorization

ABSTRACT

Countries that discovered one of the ways to survive in the new economic paradigm, whose outlines became evident in the second half of the twentieth century, is cultural production based on leisure time, cultural uniqueness, and economic creativity have begun to be interested in how to benefit from their cultural heritage as a resource and capital in a sustainable way. Thus, prevalent approaches that claim to be an important expense area in terms of resources spent for the protection, preservation, and transfer to future generations of cultural heritage elements have gradually ceased to be out of circulation. Instead, new approaches that actualize the potential of cultural heritage to contribute to local, regional and national economies have been substituted. As a result of this orientation, the extensive literature on the importance of living cultural heritage in terms of regional, regional, and national economic development was generated. However, enough progress has not been made yet in the development of methodologies, models, strategies, and policies that can be applied in the conversion of this cultural resource into economic value. Capitalization and valorization theories, practices, and processes can be evaluated to overcome this deficiency, which is also directly related to cultural heritage management. The fact that financial concepts and theories such as capitalization and valuation are discussed in areas that prioritize protection, conservation, and reproduction of cultural resources such as heritage studies is a result of the entanglement of cultural and economic value becoming more evident in the age of cultural and creative economy. Especially Bourdieu's insights on the concept of capital, its forms, and transformation dynamics also provide an analysis framework for the issues related to the effective management of the valuation processes of living cultural heritage. In this study, first the argument that living cultural heritage is a form of "cultural capital" will be tried to be justified in various expansions regarding an interpretation framework produced specifically for the theory of capital, which is at the center of Bourdieu's sociology. Then, various methodological, strategic, and political analyzes that can enable this cultural capital to be transformed into economic capital will be included. Finally, the study will be concluded by giving various evaluations on how the cultural creative industries can contribute to the conservation and sustainability of living cultural heritage and valorization.

Keywords: Cultural capital, valorization, cultural resource management, cultural and creative industries, cultural policies

Giriş

Uzayan yaşam süreleri, geleneksel aile yapısındaki çözümler, tanıdık sosyo-kültürel çevrelerin yitimi, hızlandırılmış eskitme kültürü, soykırımlar, toplu göç dalgaları ve yaygınlaşan teknofobi gibi geleceğe yönelik umutları aşındıran faktörler (Lowenthal 2009: 6), kültürel mirasın çağcıl öznenin nostaljik bir arzu ve retroperspektifsel bir bakış ile geçmişe nüfuz etme çabasına aracılık eden bir alana dönüşmesine vesile olmuştur. Bu dönüşümün makro ekonomik sistemlerdeki yansımalarının iyice netleşmesiyle birlikte ise mirasın kültürel ekonomik boyutları tartışılmaya açılmıştır. Kültürel mirastan sürdürülebilir bir ekonomik kaynak olarak nasıl istifade edilebileceğine yoğunlaşan ekonomi politiğin yarattığı konjonktür, kültürel mirasın ne olduğu ve ne işe yaradığı meselesinin de bir süre sonra yerini hangi unsurların kültürel miras kapsamında değerlendirildiğine kimlerin, neden ve nasıl karar verdiği sorunsalına bırakmasına vesile olmuştur. Barthel-Bouchier (2013: 9), bu yönelimle ilgili ilk somut atılımları “kültürel miras topluluğu” olarak adlandırdığı organizasyonun şekillenmesiyle ilişkilendirmiştir. Kültürel mirasın korunmasını ve değerlendirilmesini uluslararası ve disiplinlerarası bir perspektiften ele alan bir grup profesyonelden oluşan bu topluluğun teşekkülü için gerekli olan tarihsel, sosyolojik ve hukuki zeminin tesisinde ise Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi’nin (1948), “herkes, topluluğun kültürel yaşamına özgürce katılma, sanattan yararlanma ve bilimsel gelişmeye katılarak onun yararlarını paylaşma hakkına sahiptir” hükmünü içeren 27. maddesi kritik bir rol oynamıştır (Barthel-Bouchier 2016: 224).

Kültürel katılımın da bir insanlık hakkı olduğunun ilanıyla başta UNESCO olmak üzere birçok uluslararası organizasyon bahse konu hükmü gerekçelendirici ve destekleyici sözleşmeleri ivedilikle yürürlüğe sokmuştur. Sembolik kaynakların etkin yönetiminin ekonomik başarının manivelasına dönüştüğü bu süreçte (Bandelj & Wherry 2011: 7) hazırlanmış olan ve genelde kültürel varlıkların korunmasıyla ilgili hükümler, yaklaşımlar ve programlar içeren sözleşmelerde kültürel miras temelli sürdürülebilir ekonomik kalkınma meselesine de değinilmiştir. Throsby’nin (2017: 136) kültürel sürdürülebilir kalkınma, Soini ve Dessein’in (2019: 395) ise sürdürülebilirlikte kültür şeklinde kavramsallaştırdığı bu yaklaşım, temelde kültürel kaynakların ekolojik, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğe katkılarına odaklanır. Bu yönelimin bir neticesi olarak Kowalski’nin (2011: 87) de işaret ettiği gibi sözleşmelere taraf hükümetler somut olmayan kültürel miraslarını ulusal sermayelerinin bir formu olarak değerlendirmeye ve bu sermayenin ekonomik katma değere

tahvili hususunda çaba sarf etmeye başlamıştır. Bu süreçte yerel toplulukların sosyal, kültürel ve spiritüel kimliğinin bir parçası olarak nesillerden nesillere aktarılan çeşitli öğretilerini, uygulamalarını, inovasyonlarını, becerilerini, deneyimlerini, tekniklerini ve pratiklerini kapsayan geleneksel bilgi (WIPO 2001) ile toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin uygulamalarını, temsillerini, anlatımlarını, bilgilerini, becerilerini ve bunlara ilişkin araçlarını, gereçlerini ve kültürel mekânlarını içleyen somut olmayan kültürel mirasın (UNESCO 2003) ekonomik kalkınmaya katkılarını sorun-sallaştıran yeni bir kültürel kaynak yönetimi paradigması doğmuştur.

Bu paradigmanın temelleri, Bandarin ve diğerlerinin (2011: 19) özlüce ifade ettiği gibi kültür ile kalkınma arasındaki sinerjiye ve çevrimselliğine dayanır. Buna göre kültürün kalkınmayı beslemesine karşılık olarak kalkınma da kültürü güçlendirir. Yaşayan kültürel mirasın ekonomik kalkınma açısından taşıdığı önem söz konusu paradigma özelinde üretilen kurumsal literatürce açık ve seçik biçimde ortaya konmuş olmasına rağmen bu kaynağın ekonomik değere nasıl tahvil edilebileceğine dair pratik modellerin, metodolojilerin ve stratejilerin geliştirilmesi ve uygulanması hususlarında ise henüz yeterince yol katedilememiştir. Bu eksikliğin temelinde Özbuğday'ın (2019: 18, 20, 24) da aktardığı ve detaylandığı üzere, bir yandan kültür gibi kompleks bir fenomenin ekonomik ve kurumsal çevrelerle nasıl etkileşimler kurduğunun ve ekonomik sonuçlarla nasıl bağlantılı olduğunun tam olarak anlaşılabilmesi, öte yandan ise UNESCO'nun kültür-ekonomik kalkınma bağlantısını çok boyutlu bir şekilde ele alması ve dolayısıyla kültür ile ekonomik başarı ilişkisi bağlamındaki tezlerinin sadece bir kısmının iktisat literatürünün bulgularıyla örtüşmesi yatmaktadır.

Yaşayan kültürel mirasın finansal anlamda etkin biçimlerde değerlendirilebilmesinde “miras” kavramının ve onun içeriklendirdiği sakıncacı zihniyetin, söylemin ve yaklaşımın gözden geçirilmesi söz konusu eksikliğin giderilmesine katkı sağlayabilir. Çünkü miras kavramının anlam evreni, kültürel değerlendirme için gereken, çeşitli girdilerle destekleme ve yaratıcı yıkımlara açık olma, dönüştürme, yorumlama ve yeniden yazma pratiklerinin aktifleştirilmesine çoğu zaman engel olabilmektedir. Nitekim Özdemir (2012: 107) de miras kavramının statik, parçalanarak paylaşılan, çok kere yok edilen ve himaye edilmesi gereken edilgen unsurlara özgü anlamlar ve çağrışımlar içerdiğini ve geçmişten hareketle geleceğin yaratılması işlevini de taşıyan kültürel geleneklerin sadece muhafazakârlık yönünü vurguladığını teyit etmiştir. Yaşayan kültürel mirasın değerlemesini olumsuz yönde etkileyen bu

türden engeller, Bourdieu'nun sermaye teorisi kapsamında ürettiği bilgi birikimi referans alınarak inşa edilecek bir çözümleme ve yorumlama çerçevesiyle aşılabilir. Kültürel mirasın OECD, Dünya Bankası ve UNESCO gibi birçok uluslararası organizasyon tarafından sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın katalizörü olarak değerlendirilmesi de (Throsby 2001: 74), aslında yaşayan kültürel mirasın sermaye teorisi özelinde yeniden yorumlanması için gerekli olan paradigmatik zemini oluşturmuştur.

1. Yaşayan Kültürel Mirasa Bourdieu'nun Sermaye Teorisinden Bir Bakış

“The Forms of Capital” başlıklı ünlü makalesinin girişinde sermayeyi, materyalleştirilmiş veya bedenselleştirilmiş formlarda biriktirilen emek/işgücü olarak tanımlayarak yeniden içeriklendiren Pierre Bourdieu (1986: 241), bu tanımdan hareketle formüle ettiği sermaye türlerine ve bunlar arasındaki dönüşebilirlik/çevrilebilirlik ilişkilerine yönelik çözümlemeleriyle sermaye teorisi literatüründe yeni bir sayfa açmıştır. Bourdieu'nun sermaye kavrayışının Marx'inkinden temel farkı ve aynı zamanda özgünlüğü ise ekonomik değeri olmayan ürün, hizmet ve ilişkilerin yanı sıra maddi, kültürel, sosyal veya sembolik biçimlerde tecessüm edebilen tüm güç ve iktidar biçimlerini de içermesidir (Swartz 1997: 66, 77). Bourdieu'un açılımıyla birlikte kapital kavramının anlam evreni; a) maddi veya maddi olmayan finansal ve ticari varlıkların veya kaynakların tümünü kapsayan, doğrudan ve derhal nakite dönüştürülebilen, diğer sermaye türlerinin dönüştürülmesi neticesinde elde edilen gelirlerle biriken ve gelişen, mülkiyet hakları formunda kurumsallaştırılabilen ekonomik sermaye, b) belirli koşullar sağlandığında ekonomik sermayeye dönüştürülebilen ve edinilen eğitimsel vasıflar formunda kurumsallaşabilen kültürel sermaye ve c) sosyal yükümlülüklerden oluşan, belirli koşullarda ekonomik sermayeye dönüştürülebilen sosyal sermaye (Bourdieu 1986: 243) şeklinde kategorize edilerek genişletilmiştir.

Ekonomik kapitalin tanımlanmasında Marx'ın çizdiği sınırların içerisinde kalmayı tercih eden Bourdieu'nun sermaye teorisine asıl katkısı ise kültürel sermayenin karakteristiklerini, türlerini ve birbirleriyle ilişkilerini ortaya koyduğu çözümlemelerinde gizlidir: *Kültürel kapital*, uzun süreli kişisel, zihinsel ve bedensel eğilimler özelinde bedenselleşen (embodied form), sembolik değişim değeri olan kültürel mallarda nesnelleşen (objectified form) ve edinilen eğitimsel vasıflarla kurumsallaşan (institutionalised form) formlarda belirir (Bourdieu 1986: 243). Söz konusu sermaye formlarının birbirine kolayca dönüşebilirliğinin/çevrilebilirliğinin ardındaki temel ilke, ekonomik

sermayenin esasında diğer tüm kapital formlarının özünde yer almasıyla, temel amaç ise bir alandaki güç ilişkilerine etki etmede farklı sermaye formlarına duyulan ihtiyaçla alakalıdır (Bourdieu 1986: 252). Bir alandaki güç ilişkilerini kontrol edebilme inisiyatifine sahip sosyal aktörlerin en önemli niteliği, hangi durumlarda hangi kapital türünün işlevsel kılınabileceği konusunda etkili stratejilere sahip olmalarıdır. Bu da farklı toplumsal alanlardaki aktörlerin dâhi kapitalist ekonomik sistemin işleyiş mantığına göre eylemesini, başka bir deyişle homo sapiens'ten ziyade “homo economicus” olarak davranmasını zorunlu kılmaktadır.

Dönüştürülebilirlik ilkelerince belirlenen sermaye formları arasındaki organik ilişkiler farklı toplumsal alanlardaki sosyo-kültürel davranış örüntülerinin ekonomik, ekonomik sistemlerin ise sosyo-kültürel perspektiflerden ele alınmasını hem mümkün hem de gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla Bourdieu'nun sermaye nosyonu özelinde geliştirdiği kategorik, teorik ve metodolojik açıklamalar, yaşayan kültürel mirasın üretimden aktarımına, dönüştürülebilirliğinden sürdürülebilirliğine, çevresel, sosyal ve ekonomik alanlardaki katma değer üretme potansiyelinden kültürel yaratıcı endüstriler tarafından bir ham madde, yaratıcılık ve inovasyon kaynağı olarak kullanımlarına kadar çok boyutlu çözümlemelere de imkân tanımaktadır. Nitekim Meissner'a (2017: 296; 2021: 98) göre de kültürel kapital kavramının bu konudaki işlevselliği, somut olmayan kültürel mirasın kategorilerini de içleyen bir kaplama sahip olmasından kaynaklanır. SOKÜM Sözleşmesi'ndeki (UNESCO 2003: 2) somut olmayan kültürel miras tanımı dâhi tek başına bu türden unsurların kültürel sermayenin bedenselleştirilmiş ve nesneleştirilmiş kategorileri özelinde ele alınabilecek nitelikler taşıdığına işaret etmektedir (Meissner 2017: 298).

Bourdieu'nun kültürel sermaye nosyonunun yaşayan kültürel mirasın boyutlandırılması açısından isabetli bir tercih olduğunun bir diğer kanıtı, bu sermaye formunun sonraki çalışmalarda (Bourdieu ve Wacquant 2014: 108) “bilgi sermayesi” kavramıyla dönüşümlü şekilde kullanılmış olmasıdır. Somut olmayan kültürel mirasın başat kategorileri olarak belirlenen alanlardaki kültürel üretimlerin hemen hepsinin göze, kulağa, burna, dile ve/veya tene değen bir somutluğa sahip olduğu, dolayısıyla yaşayan kültürel miras unsurları olarak kavranan kültürel uygulamaların, pratiklerin, becerilerin ve deneyimlerin esasen geleneksel bilginin türevleri ve tecessümleri olduğu göz önünde bulundurulduğunda iki kavram arasındaki ilişkinin ana hatlarının iyice belirginleştiği görülebilir. Yaşayan kültürel mirasın bilgisel özüne

ve soyutluğuna vurgu yapması bakımından WIPO'nun geliştirdiği tanımın UNESCO'nunkinden daha işlevsel olduğu da açıktır. WIPO'ya göre "geleneksel bilgi" kavramı genel anlamda, özgün sembol ve göstergelerden müteşekkil geleneksel kültürel ifadelerin/dışavurumların yanı sıra bu ifadeleri oluşturan bilgisel içeriği; dar anlamda ise geleneksel bir bağlamda icra edilen entelektüel aktivitelerden edinilen bilgileri ve bu bilgiye dayalı pratikleri, becerileri, inovasyonları ve teknikleri içerir (<https://www.wipo.int/tk/en/tk/>).

Bilince, belleğe ve bedene nakşolunan geleneksel bilgiler, beceriler ve deneyimler yekünü olarak tanımlanabilecek yaşayan kültürel miras da tıpkı bedenselleştirilmiş kültürel sermaye gibi tamamen devredilemez, sadece kısmen aktarılabilir ve taşıyıcıları yok olduğunda ortadan kalkar. Yaşayan kültürel mirasın özünde geleneksel bilgi sermayesi olduğunun bir diğer kanıtı da literatürde değişimli olarak kullanıldığı folk-lore, terkinindeki 'lore' kavramının esasında kaybolmaya yüz tutan kültürel-spesifik özyaşam bilgisi anlamına gelmesidir. Yaklaşık iki asır önce folkloristiğin bağımsız bir disipline evrilmesini tetikleyen ve bu gün ise UNESCO'nun sorumluluğunu üstlendiği temel misyon, kültürel toplulukların geleneksel bilgi sermayesinin çeşitli pratiklerle korunmasını, sürdürülebilmesini, değerlendirilmesini ve gelecek nesillere aktarımını sağlamaktır. UNESCO'nun bu sermayenin eşsiz kültürel dışavurumlarını İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi ve Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi, sermayenin aktif taşıyıcılarını ise Yaşayan İnsan Hazineleri programları kapsamında kayıt altına almasının temelinde de bu motivasyon yatar.

Yaşayan kültürel mirastan ekonomik sermaye (t)üretme süreçleri de Bourdieu'nun sermaye teorisi kapsamında açıklanabilir. Sermayenin dönüştürülebilirliği/çevrilebilirliği ilkesinin pratiğe döküldüğü yaşayan kültürel miras alanlarının başında ise aynı zamanda geçimlik iş kollarını da oluşturan geleneksel meslekler gelmektedir. Geleneksel meslekler, sadece bir mal veya hizmetin üretimini olanaklı kılan geleneksel bilginin pratiğe dökülerek ekonomik gelir elde edildiği, başka bir deyişle kültürel sermayenin ekonomik sermayeye tahvil edildiği bir miras alanı değildir. Bir geleneksel mesleğin daha hızlı veya kaliteli ifası için satın alınan araç ve gereçler ile çıraklık müessesesi özelinde insan kaynağına yapılan yatırımlar dâhi esasında ekonomikten kültürel olana yönelen bir sermaye çevrimini örneklemektedir. Bu bağlamda geleneksel mesleği icra eden ustaya ürettiği mal ve hizmet karşılığında ödenen ücret ise aslında ustanın ihtisaslaştığı alanda sahip olduğu kültürel sermayesinin üründe somutlaşmış tezahürüne biçilen bir değerden ibarettir.

UNESCO'nun uluslararası arenadaki prestiji de bu organizasyonca tescillenmiş kültürel sermaye bileşenlerinin yerelden ulusala, ulusaldan küresele taşınmasını ve özellikle kültürel yaratıcı sektörler aracılığıyla ekonomik sermayeye tahvil edilebilmesini kolaylaştırmaktadır. Turistik destinasyonların veya çekiciliklerin belirlenmesinde, planlanmasında ve değerlendirilmesinde

UNESCO tescilli doğal, somut ve somut olmayan kültürel miras içeriklerine verilen öncelikler, turizm endüstrisi açısından kültürel sermayenin kurumsallaştırılmasının ekonomik katma değer üretiminin gerek koşulu olduğunun açık bir delilidir. UNESCO tarafından planlanan ve yürütülen kültürel farklılığın, çeşitliliğin ve yaratıcılığın korunması, aktarımı, görünür ve işlevsel kılınmasına dönük programlar neticesinde elde edilen çıktılar da kültürel ekonomik yeni katma değer alanlarının ortaya çıkmasına vesile olmaktadır. UNESCO'nun kurumsal tescilinin kültürel sermayenin ekonomik sermayeye tahvilindeki çarpan etkisinin en somut örnekleri için yaratıcı şehirler ağı programı özelinde gerçekleştirilen uygulamalara bakılabilir. Kültürel mirasın korunması ve değerlendirilmesiyle ilgili yaklaşımların meşruiyet zeminini, kapsam alanını ve yaygın etkisini de arttıran bu türden programlar ve uygulamalarla yaşayan kültürel miras da uluslararası devlet kuruluşları (IGO), uluslararası devletdışı kuruluşlar (INGO) ve ulusal devletdışı kuruluşlar (NGO) arasında kurulan ilişkilerce yönetilen ve kamu-özel sektör ortaklıklarına dayandırılan değerli bir girişim alanına dönüşmektedir.

Bu bağlamda değerlendirildiğinde UNESCO sözleşmelerinin, yaklaşımlarının ve programlarının özellikle kültür endüstrilerinin ve ekonomilerinin özerkleşmesine koşut olarak kültürün ve daha özelde kültürel mirasın ekonomik ve dolayısıyla yönetsel bir alan olduğunu kanıksatma gibi bir işleve sahip olduğu da söylenebilir (Özdemir 2012: 24). Bahse konu sözleşmeler, yaklaşımlar ve programlar referans alınarak hazırlanmış kültürel mirasın korunmasına yönelik yöresel, bölgesel ve ulusal boyutlu kültür politikalarının bir süre sonra ekonomi politikalarının bir koluna dönüşmüş olması (Throsby 2010: 5) da aslında kültürel mirastan ekonomik kaynak ve kazanç yaratma hedeflerinin, pratikte mirasın korunması misyonunu öncelediğine işaret etmektedir. Bu yaklaşımı gerekçelendiren paradigmaya yön veren araştırmacılar (Graham vd. 2000: 2; Lowenthal 2009; Ashworth 2013: 368) mirası, önceki nesillerden tevarüs etmiş kalıntılardan ve hayali geçmişlerden tüketilebilir ürünler ve deneyimler yaratan çağdaş bir kültürel üretim aktivitesi şeklinde tanımlamıştır. Buna göre kültürel miras, paraya mal olmakla beraber doğru yatırım girdileriyle desteklendiğinde para da kazandıran (Ashworth

2009: 104) ekonomik bir alandır. Kültürel mirasın ekonomik kullanımının sürdürülebilir kılındığı, sistematikleştirildiği ve yaygınlaştırıldığı bağlamlarda bir miras ekonomisi de oluşur. Miras ekonomisini biçimlendiren üretim sisteminin temel dinamikleri ise tıpkı diğer alanlarda olduğu gibi üreticiler, ürünler, tüketiciler ve pazarlardan meydana gelir (Ashworth 2009: 105).

Uluslar kültürel miraslarından küresel ekonomik düzende kendilerine yer açmak, yerlerini korumak veya yükseltmek için de yararlanmaktadır. Fakat gelişkin bir kültürel sermayeye sahip olmanın makro kültürel ekonomik sistemde iktidar olabilmenin gerek koşulu olsa bile yeter koşulu olmadığını da vurgulamak gerekir. Çünkü bir toplumun kültür ekonomisi alanındaki performansı, çoğunlukla ihraç ettiği kültürel yaratıcı ürünler ve hizmetlerden elde ettiği ekonomik artı değere göre belirlenmektedir. Ekonomik ilkenin bu alandaki mutlaklığı ise kültür ekonomisinin temel dinamiklerinin de esasında kültürel sermayenin ekonomik sermayeye çevrim süreçleri ve pratiklerince belirlendiğine işaret etmektedir. Kültürel sermayenin ekonomik sermayenin ana kaynağına dönüştüğü günümüz kültür ekonomisi paradigmasında, Bourdieu'nun (1986) kültür piyasalarını ikincil bir sermaye formu olarak konumlandırışı da artık geçerliliğini yitirmiş, kültür piyasaları ve kurumları ile ekonomi piyasaları ve kurumları arasındaki görecelik ulusal ekonomilerin kültürel sermayeye tabiliğiyle ortadan kalkmıştır.

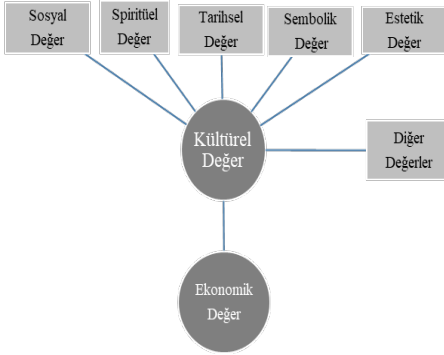
Bu yorumlama çerçevesi, toplumların kültürel miraslarından makro kültürel ekonomik düzendeki konumlarını korumak veya yükseltmek için nasıl stratejik biçimlerde yararlanılabileceğinin sorunsallaştırılmasına da imkan tanımaktadır. Bu sorunsalın çözümü olarak sunulabilecek tespitler, yorumlar ve değerlendirmeler son tahlilde Bourdieu'nun kültürün çeşitli sosyal bağlamlarda bir iktidar kaynağına dönüştüğü savını gerekçelendirmektedir. Kültürel sermayenin simgesel veya yumuşak şiddet (Bourdieu ve Wacquant 2014: 165) unsuru olarak kullanımına dair tartışmaların büyük bölümü ise “yumuşak güç” kavramı etrafında şekillenmektedir. Kavramın da mucidi olan Joseph Nye (2004: 44-54), ABD'nin yumuşak gücünün 1990'lı yıllarda itibaren küreselleşen, kültür piyasasına yön veren ve politik etkileri belirginleşen Amerikan popüler kültürüyle doğrudan ilişkili olduğunu gerekçeleriyle birlikte ortaya koymuştur. Bourdieu'nun (2006: 175) kültürel sermaye ile ekonomik sermaye arasındaki ilişkiler odağında ele aldığı ve “gerçek bir sihirsel güç/edim gibi etki eden” biçiminde tanımadığı simgesel sermaye ile Nye (2004: 11) tarafından bir ülkenin kültürü, politik değerleri ve dış politikalarından edinilen çekicilik olarak tanımladığı yumuşak güç nosyonunun

yollarının kültür kavramında kesişmiş olması da aslında bir tesadüften ziyade tevafuktur.

2. Somut Olmayan Kültürel Sermayenin Değerlemesi

Finansal literatürde bir ürün veya hizmetin değer ve eder belirlenme süreçlerine dair pratikler “değerleme” kavramı etrafında ele alınmaktadır. Marksist terminolojide de önemli bir yere sahip olan ve Almanca’da *verwertung*, İngilizce’de *valorisation/valorization* kelimeleriyle adlandırılan bu pratiğin Türkçe’deki karşılığı ise değerlendirme/kıymetlendirmedir. Kültürel miras alanındaki değerlendirme ise bir miras içeriğinin değerini “belirginleştirme, tahmin etme, atfetme, değiştirme, onaylama ve hatta inkar etme” (akt. Throsby, 2010: 17) gibi kasıtlı aksiyonlardan müteşekkil planlı, sistematik ve yönetilebilir bir süreçten oluşur. Kültürel mirasın değerlendirilmesi birçok yönüyle mirasın korunması yaklaşımıyla da doğrudan ilişkilidir. UNESCO’nun 1972 tarihli Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmesi’nin odağında yer alan ve ne anlama geldiği 1977 yılında kullanıma sunulan Dünya Miras Sözleşmesi Uygulama Rehberi’nin (2017: 19) 49. maddesinde “ulusal sınırları aşan ve tüm insanlığın şimdiki ve gelecekteki nesilleri için ortak öneme haiz istisnai bir kültürel ve/veya doğal önem” şeklinde tanımlanan “üstün evrensel değer” (*outstanding universal value*) kavramının mirasın korunması yaklaşımının temel kriteri olarak belirlenmiş olması değerlemenin bir koruma pratiği olarak da ele alınabileceğini gösterir.

Kültürel miras bileşenlerine içkin değer kategorileri miras endüstrisinin, pazarının, piyasasının ve ekonomisinin sadece varlık ve gerek koşulu değil, aynı zamanda işleyiş mantığının da temel parametresidir. Kültürel mirasın ekonomik katma değer üreten bir kaynağa dönüştürülebilmesinin bilinen en etkili yolu, Throsby’in (2001: 26; bk. şekil 1) estetik, spiritüel, sosyal, tarihsel, sembolik ve otantik sıfatlarıyla nitelendirdiği, Roders’in (2019) ise tespit edebildiği başat değer formlarını bir araya getirerek ürettiği ve aşağıda temsili sunulan değer kategorilerinin işlenmesidir:

Şekil 1

Kültürel değer kategorileri
(Angelini - Castellani, 2018)

EKOLOJİK Spiritüel Aslı Varoluşsal (COE, 1975)	SOSYAL Spiritüel Hissî Alegorik (SPAB, 1877)	EKONOMİK Kullanım Değeri Kullanım Dışı Değer Eğlence Alegorik COE, 1975
ÇAĞ Spiritüel Aslı Varoluşsal (SPAB, 1877)	DEĞERLER Diğerleri (1877-2005)	POLİTİK Eğitimsel Yönetimsel Eğlence Sembolik (ICOMOS, 1967)
BİLİMSEL Zanaatsal Teknolojik Kavramsal (RIBA, 1904)	ESTETİK Artistik Kavramsal Aşıkâr (SPAB, 1877)	TARİHİ Eğitimsel Tarihi-Artistik Tarihi-Kavramsal Arkeolojik (SPAB, 1877)

Şekil 2

Kültürel miras değerler çerçevesi
(Rodgers, 2019)

Kültürel mirası koruma pratiği olarak değerlendirme ile kültürel mirastan ekonomik kazanç elde etme pratiği olarak değerlendirme arasındaki ayrım, kültürel mirasa ilişkin değer katmanlarından hangileriyle ilgilenildiğiyle yakından alakalıdır. Bir miras unsuruna ait içsel/öz değerlerin belirginleştirilmesiyle ve açığa çıkartılmasıyla ilgilenen değerlemeyi bir koruma pratiği; araçsal değerleri önceleyen değerlemeyi ise ekonomik bir aktivite olarak kategorize etmek mümkündür. Arkeologlar, sanat tarihçileri, müzeologlar, antropologlar ve halkbilimciler, kültürel mirasın öz değer kategorileri olarak tanımladıkları tarihsel, kültürel, spiritüel ve estetik değerini ön plana çıkarmak için değerlendirme yaparken; turizmciler, kültürel ve yaratıcı sektörler yön veren profesyoneller, bireysel girişimciler ve yerel yönetimler ise kültürel mirasın ekonomik kazançta tahvil edilebilecek araçsal değer potansiyellerini edimselleştirmek için değerlemeye başvurur. Birinci grubu kültürcüler, ikincisini ise ekonomistler olarak etiketleyen ve her ikisinin de tek başına etkin bir değerlendirme için yeterli olmadığını düşünen Klamer (2013: 421), kültürel mirasın değerlemesinin ancak bu zıt kutupların dengeli birliğiyle ortaya çıkan “kültürel ekonomistler” tarafından yönetilebileceğini ileri sürmüştür. Kültürel ekonomik perspektif bir yandan ekonomistlerin sadece mirasın fiyatlandırılması ve kârı maksimize etme kaygısının ötesine geçerek sürdürülebilirliği için korunması gerektiği bilincine varmaları, öte yandan ise kültürcülerin dayattığı akademik, teorik, soyut, muhafazakar ve tek boyutlu yorumlama çerçevesinin dışına çıkılarak mirasın çeşitli boyutlarının sosyo-kültürel yaşamın farklı alanlarında birçok problemin çözümüne katkı sağlayabilecek bir potansiyele sahip olduğunu görebilmek açısından oldukça işlevseldir.

Kültürel ekonomik değerlendirme, geleneksel kültürü oluşturan uygulamaları, bilgileri, teknikleri, yetenekleri ve imgeleri küresel kültür pazarına yön veren arzulara, fantezilere, ihtiyaçlara ve taleplere uyumlayarak miraslaştırmalarının ya da Lowenthal'ın (2009: XV) deyimiyle şimdinin geçmişe, geçmişin ise şimdiye yansıtılmasıyla elde edilen kültürel yaratıcı ürün, hizmet ve deneyimler üretebilmenin de ön koşuludur. Lowenthal'a (2009: XV) göre tarih, zaman geçtikçe daha da opaklaşan geçmiş araştırır ve açıklarken; mirasbilim, hayali geçmişleri şimdinin amaçlarıyla demlemek için berraklaştırır. O halde mirasın "hakiki" geçmişi, seçme, değiştirme ve icat etme pratikleriyle yeniden ürettiği ve dolayısıyla olduğundan farklı yansıttığı için kınanması da yanlıştır. Çünkü aktüel geçmişi olduğu gibi yansıttığı düşünülen tarih biliminin yaptığı şey de bundan pek farklı değildir. Dolayısıyla tarih bilimcilerin mirasbilimcileri sahtekarlık ile mirasbilimcilerin ise tarihçileri gerçeklik fetişliğiyle yaftalaması (Lowenthal 2009: 127) da aslında epistemolojik bir uyumsuzluktan kaynaklanır. Bu noktada miras içeriklerinin, tarihî gerçeklikten, tarihî gerçekliğin ise aktüel geçmişten kategorik olarak farklı şeyler olmakla beraber; miras içeriklerinin tarihî gerçeklikten, tarihî gerçekliğin ise aktüel geçmişten hareketle kurgulandığını vurgulamak gerekir. Miras içeriklerinin tüketicisine sunduğu psikik, imgelemsel, duyumsal ve duygusal aktif katılım ve bunun sağladığı dolaysızlık deneyimi (Lowenthal 2009: 122), onu tarih başta olmak üzere diğer geçmişe nüfuz modlarından farklılaştırır. Tarih bilimi geçmişi, akademik uzmanlığa ve jargona uygun olarak ürettiği bilgiyle kitaplara, arşivlere ve kütüphanelere hapsederek muhafaza ederken, mirasbilim onu gündelik yaşamın ritmine uyumlayarak şimdide yaşatılması için eldeki tüm imkanları seferber eder. Bu yönüyle tarih, geçmişi toplumdan soyutlaştırarak uzaklaştırırken miras toplumun gündelik yaşam kültürüne aşıl原因 olarak onun ait olduğu yerde, yani kolektif muhayyilede canlı bir şekilde varlığını sürdürmesine katkı sağlar.

Yaşayan kültürel miras bileşenleri arasındaki kombinasyonel ilişkilerin belirlenştirilmesi hususunda ise Pinto'nun (2018: 35) *fact*, *act*, *artefact* formülasyonu uygun bir başlangıç noktası sunmaktadır. Söz konusu formülasyondaki *fact*, somut olmayan mirasın özünü oluşturan geleneksel bilgiyi; *act*, geleneksel bilginin bir kültürel dışavuruma dönüşmesini sağlayan geleneksel pratikleri; *artefact* ise geleneksel bilginin geleneksel pratiklerle buluşmasıyla ortaya çıkan kültürel ürünü veya icrayı temsil eder. Pinto'nun (2018: 37) formülasyonunun en işlevsel yönü ise geleneksel bilgi, pratik ve ürün arasındaki organik ilişkilerin gelenek içi ve dışı faktörlerin

etkisiyle ne türden dönüşümler geçirebileceğini, aşağıda sunulan senaryolarla somutlaştırmış olmasıdır:

Bilgi+pratik+ürün: Yaşayan kültürel mirasın otantik üretim bağlamını tasvir eden bu senaryoya göre geleneğin bilgisine ve bu bilginin dışavurulmasına olanak sağlayan geleneksel becerilere sahip kültür aktörleri, bilgiyi pratikle buluşturarak bir somut olmayan kültürel miras ürünü/ıcrasını meydana getirir.

Bilgi+ürün: Bu kombinasyon kültürel bellekte taşınan geleneksel bilgi ve ona dayalı çeşitli üretimler arasındaki ilişkiye işaret eder. Geleneksel bilgiyi geleneksel ürüne/ıcraya dönüştürebilecek pratisyenler/ıcracılar yok olmuş, pratikler unutulmuştur.

Bilgi+pratik: Burada geleneksel bilgiye ve bunun kültürel ifadeye nasıl dönüştürülebileceğini bilen icracılara erişebilir, ama artık yaşayan kültürel miras unsurlarına yönelik bir ihtiyaç ve talep olmadığından yeniden üretim durmuştur.

Pratik+ürün: Burada miras ürünleri ve bunların üretimini sağlayan pratiklere erişilebilir, fakat ilgili içeriğin varlık ve gerek koşulu olan geleneksel bilgi yok olmuştur.

Bilgi: Bu senaryo belirli bir geleneğin sadece bir kaç kişinin hazıfesinde kalmış geleneksel bilgisine işaret eder. Geleneğin bilgisini belleklerinde taşıyan, fakat bunu icra etmeyen kişilerin varlığı sona erdiğinde ilgili gelenek de ölmüş olur.

Ürün: Bu senaryo ise sadece arşivlerde saklanan veya müzelerde sergilenen bir geleneğin spesifik görünümünü arz eden, geçmişten günümüze tevarüs etmiş geleneksel ürünlere işaret eder.

Kültürel sermayenin değerlendirme ve dönüştürülme süreçlerinin yönetimi açısından belirleyici olan bir diğer faktör, uygulanan kültür politikalarının mahiyeti ve işlevselliğidir. Yaşayan kültürel mirası sürdürülebilir ekonomik kalkınmaya katkı sağlayabilecek şekilde değerleyebilen ve dönüştürebilen topluluklar, bu süreci uzun ve titiz araştırmalar neticesinde tasarladıkları, yürürlüğe soktukları ve başarılı biçimde uyguladıkları kültür politikaları aracılığıyla gerçekleştirir. Santagata'nın (2010: 7), a) tahrip edici politikalar, b) ihmal edici politikalar, d) koruyucu politikalar ve e) üretici politikalar şeklinde kategorize ettiği yaklaşımlar hakkında fikir sahibi olmak kültürel sermayenin dönüşüm ve değerlendirme süreçlerinin yönetiminde kültür politikalarının öneminin belirginleştirilmesine katkı sağlayabilir. Bahse konu kategorizasyonun ilk sırasında yer alan tahrip edici kültür politikaları, genelde savaşlar, devrimler ve kolonyalist müdahaleler gibi kaotik ve travmatik deneyimler

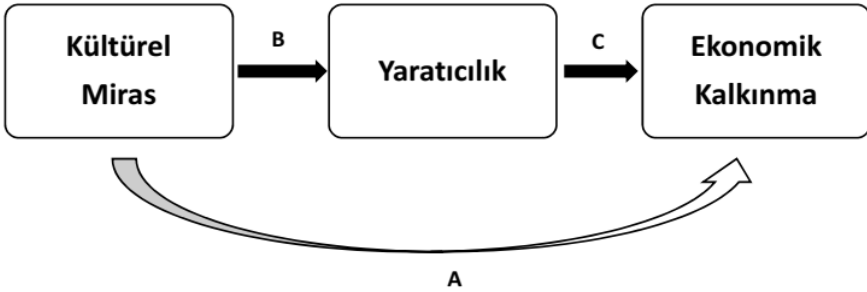
sırasında veya sonrasında hedef toplumun sahip olduğu kültürel mirasın yağmalandığı, anlamı ve değeri zedelenecek şekilde değiştirildiği veya sistematik biçimde yok edildiği bağlamlarda işletilir. Tahrip edici politikalar, bir toplumu oluşturan özellikle azınlık statüsündeki toplulukların farklı miras ekolojilerinden kaynaklanan kültürel çeşitliliği, ulusal zenginlikten ziyade toplumsal bütünlüğe ve birliğe zarar verebilecek bir faktör olarak değerlendirilir. Toplumsal bütünlüğün temel koşulu olan milli kimlik bilincinin yok edilmesinin kültürel belleğe müdahaleyle, kültürel belleğe müdahalelerin ise onun somutlaşmış dışavurumlarını sunan kültürel miras unsurlarının planlı ve sistematik biçimde tahribiyle gerçekleştiği gerçeği göz önünde bulundurulduğunda bu türden politikaların ardındaki temel motivasyonlar daha da belirginleşmektedir.

Kültürel sermayenin değerlemesini ve ekonomik sermayeye dönüştürülmesini engelleyen ve yarattığı sonuçlar itibariyle tahrip edici kültür politikalarından pek de farklı olmayan bir diğer yaklaşım ise kültürel mirasın değerinin bilinçli ve aktif veya çoğunlukla bilinçsizce ve pasif şekilde ihmal edilmesidir. Bir toplumun kültürel mirasına yönelik ihmalkâr tutumunun en somut delili, kültürel mirasın korunması, yönetimi ve değerlendirilmesi hususunda kapsayıcı ve etkin kültür politikalarına sahip olmayışıdır. Kültürel mirasın ekonomik değerini hafife alan toplumlar, bu sermayenin değerlendirilmesi hususunda yetkin politikalar üretmede de başarısızdır. Kültürel mirasın değerine yönelik bir farkındalığa sahip olarak politikalar üreten, fakat ürettikleri politikaları değerlendirme sürecinin yönetiminde yetersiz kalan topluluklar da yaşayan kültürel mirasın ihmal edilmesine neden olabilir. İhmalkâr bakış, politik cehaletin yanı sıra bu türden kültür politikalarının pratiğe dökülmesini mümkün kılacak ekonomik kaynaklara sahip olunmaması veya egemen güçlerin bu türden girişimlere fırsat tanımamasından da kaynaklanabilir (Santagata, 2010: 8).

Kültürel miras bileşenlerine içkin potansiyelden etkin ve sürdürülebilir biçimlerde yararlanılabilmesini olanaklı kılan koruyucu politikaların tasarlanmasında ise çoğunlukla UNESCO'nun öncülüğünde geliştirilen korumacı yaklaşımın ana ilkeleri, süreçleri ve pratikleri dikkate alınmaktadır. Bu türden politikaların temel hedefi, miras unsurlarının otantik bağlamlarının, aktörlerinin ve işlevlerinin sürdürülebilirliğini temin edebilecek tedbirleri ve pratikleri belirlemek, uygulamak ve kontrol etmektir. Yaşayan kültürel mirasın korunmasıyla ilgili pratiklerin tamamı, bu türden üretimlerin varlık koşulu da olan sosyo-kültürel bağlamların korunması, gelecek nesillere en az bozulmayla aktarılması veya mümkünse yeniden üretilmesi mantığına, başka bir deyişle miras unsurlarının bağlamında ve bağlamıyla birlikte koruması

ilkesine dayanmaktadır. UNESCO yaşayan kültürel mirasın korunmasının, miras bileşenlerinin dondurulması, arşivlenmesi veya saklanmasıyla alakalı olmadığını netleştirmek adına SOKÜM Sözleşmesi'nde (2003) “bağlamında koruma” (safeguarding) teriminin somut olmayan kültürel mirasın yaşayabilirliğinin güvence altına alınması anlamına geldiğini ve bunun da kimlik saptaması, belgelenmesi, araştırılması, muhafazası, korunması, geliştirilmesi, güçlendirilmesi, okul içi ya da okul dışı eğitim aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılması ve değişik yanlarının canlandırılmasıyla sağlanabileceğini açık ve net biçimde ifade etmiştir. Sözleşme’de sıralanan koruyucu pratiklerinden özellikle araştırma, geliştirme, güçlendirme, aktarım ve canlandırma süreçlerinin yaşayan kültürel mirasın değerlendirilmesi ve yorumlanması süreçleriyle doğrudan alakalı oluşu da korumacı kültür politikalarının kapsamı ve mahiyeti hakkında fikir vermektedir.

Üretici politikaların temel hedefi ise kültürel miras formlarını ve bileşenlerini çağdaş kültür piyasasının taleplerini ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak ve yaratıcı emek, teknoloji ve tasarım girdileriyle destekleyerek inovatif içerikler, hizmetler, bağlamlar ve etkileşimler üretmektir. Aşağıda sunulan figür özelinde yapılacak çözümlenmelerle yaratıcı emeğin kültürel mirasın değerlendirilmesi ve yöresel, bölgesel ve ulusal ekonomik kalkınmaya ne şekilde katkılar sağlayabileceği ortaya konabilir:

Şekil 3

Kültürel miras ve ekonomik kalkınma: Direkt ve dolaylı etkiler (Cerisola 2019: 7)

Şekildeki A bağıntısı; kültürel miras ile ekonomik gelişme, B bağıntısı; kültürel miras ile yaratıcılık arasındaki ilişkiyi temsil etmektedir. B bağıntısının kültürel mirasın yaratıcılığın özü ve kaynağı olduğu savını gerekçelendirici bir işleve sahip olduğu da açıktır. C bağıntısı; yaratıcı ekonomi, kültürel yaratıcı ürünler ve hizmetler ile özgün ve inovatif düşünme ve yaratıcılık arasındaki etkileşimsel ilişkilere işaret etmektedir. Şekildeki B+C bağıntısı ise yaratıcı emek girdisiyle işlenen kültürel mirasın ekonomik kalkınmaya katkı sağladığı gerçeğinin altını bir kez daha çizmektedir (Cerisola 2019: 7). Do-

layısıyla Duxbury ve diğerinin de (2016: 20) vurguladığı gibi yerel kültürler, sağladığı içeriklerle kültürel ve yaratıcı endüstrilerin ve aktivitelerin temellerini oluşturmakta ve böylece kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Yaşayan kültürel miras ile kültürel yaratıcı endüstriler arasındaki etkileşimlere dayanan sermaye dönüşüm örüntülerini araştıran Gordin ve Matetskaya (2011: 51-52), kültürel mirasın kültürel yaratıcı endüstrilerde; a) bir sahne veya dekor b) bir ham madde c) bir markalaştırma kaynağı ve d) talep oluşturucu bir unsur olarak kullanıldığını tespit etmiştir. Özellikle çeşitli turizm türleri ve etkinlikleri ile müzecilik uygulamaları açısından somut ve somut olmayan mirasla doyurulmuş tarihî-kültürel mahallerin taşıdığı önem göz önünde bulundurulduğunda kültürel mirasın kültürel yaratıcı endüstriler kapsamında sunulan hizmetlerin mekânsal bağlarını ve organizasyonlarını tesis etmedeki rolü ve işlevi daha da belirginleşmektedir. Yaratıcı sektörler sundukları çeşitli aktivitelerin otantik bağlamında deneyimlenmesini sağlamak için gerekli olan soyut, maddi ve davranışsal kültür unsurlarını içeren bir atmosferin yaratımında da kültürel miras unsurlarından çeşitli biçimlerde istifade etmektedir. Miras bileşenlerine ilişkin değer kategorileri ve bunun kamu psikolojisindeki yansımaları profesyoneller tarafından markalaştırılmak istenen kültürel yaratıcı ürünlerde ve hizmetlerde değerlendirilmektedir. Kültürel markalaşma kavramıyla literatürdeki yerini alan bu pratiğe göre miras unsurlarının bir ürüne, hizmete ve mekâna iliştilmesiyle yaşanan ‘değer’ transferi ve bunun yaratıcı etkisi, ilgili içeriğin markalaşma potansiyelini de arttırmaktadır.

Sonuç

Yaşayan kültürel mirasın kadim, geleneksel ve özgün bilgiler, beceriler, deneyimler ve pratikler belleği olduğunun keşfi ile yaratıcı endüstrilerin ve ekonomilerin yükselişi arasındaki tarihî tutarlılık bu alanlar arasındaki etkileşimlerin zamanla belirginleşmesiyle iyice pekişmiştir. Söz konusu ilişkilerin değeri ve önemi birçok uluslararası organizasyonca kültürel mirasın ekonomik kalkınmanın kaynağına dönüştüğünün ilanı ile en üst düzeyde teyit edilmiştir. Geleneksel bilgi sermayesinin ekonomik sermayeye çevrimini etkin, sistematik ve sürdürülebilir kılmanın yolu ise uygun kültür politikalarıyla, dinamik bir yaratıcılık ekolojisiyle ve geliştirilebilmiş bir Ar-Ge zihniyetiyle desteklenen güçlü bir kültürel yaratıcı endüstrilere sahip olmaktan geçer. Dolayısıyla bu aşamada artık üzerine düşünülmesi gereken asıl mesele, yaşayan kültürel miras ile kültürel yaratıcı endüstriler ve ekonomiler arasında sürdürülebilir ve karşılıklı yarar esasına dayanan entegrasyonların nasıl kurabileceğidir. Yaşayan kültürel mirasın sermayelendirme ve değerle-

me pratikleri ekseninde ele alınması bu türden entegrasyonların kurgulanmasını mümkün kılacaktır. Sermayenin değerlendirilmesi, korunumu ve dönüştürülebilirliği ilkeleri özelinde geliştirilecek stratejilerle yaşayan mirasın etkin biçimde muhafazasına, korunmasına ve değerlendirilmesine katkı sağlayabilecek yaratıcı ve inovatif çözüm yolları keşfedilebilir. Sermayelendirme ve değerlendirme yaklaşımları, korumacı ve üretici yaklaşımların eşzamanlı uygulandığı yeni nesil bir kültürel miras yönetimi anlayışının geliştirilmesine de vesile olabilir. UNESCO'nun 1972'den 2003 yılına kadar kültürel mirasın kategorileri, formları, yapıları ve işlevleriyle ilgili bakış açısında yaşanan radikal dönüşümler bu alanda belirecek yeni yaklaşımların hâkim kültürel miras söylemine eklenilebileceğinin açık delilidir.

KAYNAKLAR

Angelini, Francesco - Castellani, Massimiliano (2019). "Cultural and Economic Value: A Critical Review", *Journal of Cultural Economics* 43, pp. 173 -188.

Ashworth, Gregory John (2009). "Heritage and Economy", in Rob Kitchin & Nigel Thrift (eds.). *International Encyclopedia of Human Geography* (pp. 104-108), Amsterdam: Elsevier.

Ashworth, Gregory John (2013). "Heritage and Local Development: A Reluctant Relationship", in Ilde Rizzo & Anna Mignosa (eds.). *Handbook on the Economics of Cultural Heritage* (pp. 367-385), Cheltenham: Edward Elgar.

Bandarin, Francesco - Hosagrahar, Jyoti - Albernaz, Frances Sailer (2011). "Why Development Needs Culture", *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development* 1(1), pp. 15-25.

Bandelj, Nina - Wherry, Fredrick (2011). "Introduction: An Inquiry into the Cultural Wealth of Nations", in Nina Bandelj & Fredrick Wherry (eds.). *The Cultural Wealth of Nations* (pp. 1-20), California: Stanford University Press.

Barthel-Bouchier, Diane (2013). *Cultural Heritage and the Challenge of Sustainability*, New York: Routledge.

Barthel-Bouchier, Diane (2016). "Cultural Heritage: Tangible and Intangible Markers of Collective Memory", in Anna Lisa Tota & Trever Hagen (eds.). *Routledge International Handbook of Memory Studies* (pp. 221-232), New York: Routledge.

Bourdieu, Pierre (1986). "The Forms of Capital", in John Richardson (ed.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-58), Connecticut: Greenwood.

Bourdieu, Pierre (2006). *Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine*, Çev. Uğur

Tanrıöver, İstanbul: Hil.

Bourdieu, Pierre (2015). *Ayrim: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi*, Çev. Derya Fırat - Günce Berkkurt, Ankara: Heretik.

Bourdieu, Pierre ve Wacquant, Loïc (2014). *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*, Çev. Nazlı Ökten, İstanbul: İletişim.

Cerisola, Silvia (2019). *Cultural Heritage, Creativity and Economic Development*, Cheltenham: Edward Elgar.

Duxbury, Nancy - Hosagrahar, Jyoti - Pascual, Jordi (2016). “Why Must Culture Be at the Heart of Sustainable Urban, Development?”, *Culture 21*, (Erişim tarihi: 18.07.2022), https://www.agenda21culture.net/sites/default/files/files/documents/en/culture_sd_cities_web.pdf.

Gordin, Valery - Matetskaya, Marina (2011). “Culture and Local Development: The Interaction of Cultural Heritage and Creative Industries”, *Santalka* 19(2), pp. 47-59.

Graham, Brian - Ashworth, Greg - Tunbridge, John (2016). *A Geography of Heritage: Power, Culture & Economy*, New York: Routledge.

Klamer, Arjo (2013). “The Values of Cultural Heritage”, in Ilde Rizzo and Anna Mignosa (eds.). *Handbook on the Economics of Cultural Heritage* (pp. 421-437), Cheltenham: Edward Elgar.

Kowalski, Alexandra (2011). “When Cultural Capitalization Became Global Practice: The 1972 World Heritage Convention”, in Nina Bandelj and Fredrick Wherry (eds.). *The Cultural Wealth of Nations* (pp. 73-89), California: Stanford University.

Lowenthal, David (2009). *The Heritage Crusade and the Spoils of History*, Cambridge: Cambridge University Press.

Meissner, Marlen (2017). “The Valorisation of Intangible Cultural Heritage: Intangible Cultural Heritage as Cultural Capital in Sustainable Development”, in Sérgio Lira, Rogério Amoêda & Cristina Pinheiro (eds). *Sharing Cultures* (pp. 295-303), Barcelos: Green Lines Institute for Sustainable Development.

Meissner, Marlen (2021). *Intangible Cultural Heritage and Sustainable Development*, Cham: Springer.

Nye, Joseph (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, New York: Public Affairs.

Özbuğday, Fatih Cemil (2019). “Kültür ve Ekonomik Başarı”, *MPRA Paper*, University Library of Munich, (Erişim tarihi: 18.07.2022), https://mpra.ub.uni-muenchen.de/96734/1/MPRA_paper_96734.pdf.

Özdemir, Nebi (2012). *Kültür Ekonomisi ve Yönetimi -Seçki-*, Ankara: Hacettepe.

Pinto, Tiago de Oliveira (2018). *Music as Living Heritage: An Essay on*

Intangible Culture, Berlin: Edition EMVAS.

Roders, Ana Pereira (2019). “Wall-e: Value, Conserve, Evolve”, (Erişim tarihi: 02.06.2021), <https://collegerama.tudelft.nl/Mediasite/Showcase/public/Presentation/91689445bd724564a39a0b8ae233175d1d>.

Santagata, Walter (2010). *The Culture Factory: Creativity and the Production of Culture*, Berlin: Springer.

Soini, Katriina - Dessein, Joost (2019). “Kültür-Sürdürülebilirlik İlişkisi: Kavramsal Bir Çerçeveye Doğru”, Çev. Burak Gökbulut, Ed. Nebi Özdemir - Adem Öger, *Kültürel Miras Yönetimi* (s. 391-410), Ankara: Grafiker.

Swartz, David (2011). *Kültür ve İktidar: Pierre Bourdieu'nun Sosyolojisi*, Çev. Elçin Gen, İstanbul: İletişim.

Throsby, David (2001). *Economics and Culture*, Cambridge: Cambridge University Press.

Throsby, David (2010). *The Economics of Cultural Policy*, Cambridge: Cambridge University Press.

Throsby, David (2017). “Culturally Sustainable Development: Theoretical Concept or Practical Policy Instrument? *The International Journal of Cultural Policy* 23(2), pp. 133-147.

UNCTAD & UNPD(2008). “Creative Economy Report”, (Erişim tarihi: 05.05.21021), https://unctad.org/system/files/official-document/dtc20082cer_en.pdf.

UNESCO (1972), “Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage”, (Erişim tarihi: 05.06.2021), <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/>.

UNESCO (2003). “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”, (Erişim tarihi: 05.04.2021), <https://ich.unesco.org/doc/src/00009-TR-PDF.pdf>.

UNESCO (2017). “Dünya Mirası Sözleşmesi Uygulama Rehberi”, (Erişim tarihi: 05.06.2021), <http://www.alanbakanligi.gov.tr/evrak/document-57-11.pdf>.

WIPO (2001). “The WIPO Intergovernmental Committee on Intellectual Property and Genetic Resources, Traditional Knowledge and Folklore (First Session)”, (Erişim tarihi: 06.05.2021), https://www.wipo.int/meetings/en/topic.jsp?group_id=110.

WIPO. “Traditional Knowledge”, (Erişim tarihi: 02.05.2021), <https://www.wipo.int/tk/en/tk/>.